

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ТУРИЗМІ: ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ

Пасска Станіслава Раймондівна

доктор економічних наук, професор,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Павлюк Анатолій Анатолійович

аспірант,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Міжнародне співробітництво є важливим елементом державної політики та способом соціально-економічного розвитку. Особливого значення міжнародне співробітництво набуває в туристичній сфері, при чому сам туризм теж є стимулятором міждержавних взаємодій.

Для України міжнародне співробітництво в туристичній сфері дозволяє розкрити її природний та історико-культурний потенціал, підтвердити її національну ідентичність, що так важливо у час російсько-української війни та прагнення іншої держави окупувати українські території.

Міжнародне співробітництво, за визначенням ООН, це відносини між суб'єктами для досягнення спільних цілей шляхом взаємного розподілу завдань [12]. Згідно з Декларацією про принципи міжнародного права, яка була прийнята ООН 1970 року, визначено правові основи (принципи) міжнародного співробітництва, спрямовані на підтримання безпеки. Серед них – незастосування сили, мирне розв'язання конфліктів, невтручання у внутрішні справи держав, рівноправність, самовизначення [12]. З переліку зрозуміло, наскільки повномасштабне російське вторгнення в Україну руйнує визначені підходи для держав-членів ООН та вказує на їхню недієвість у випадку безкарної агресії. Огляд літературних джерел дав змогу зробити певні акценти у визначенні змісту міжнародного співробітництва:

– міжнародне співробітництво повинно мати правову та організаційно-діяльнісну основи, що формуються з врахуванням звичаєвого права (з взаємодій первісних держав) та сучасних досягнень – наявності міжнародних організацій, потреб держав у співробітництві з іншими державами [7, с. 604];

– міжнародне співробітництво потребує досвіду, що формується зміцненням дво- і багатостороннього співробітництва, особливо з сусідніми державами, приєднанням до багатосторонніх договорів, розширенням зв'язків з міжнародними організаціями, реалізацією домовленостей, визначених у договорах [4, с. 62];

– міжнародне співробітництво має сприяти розвитку територій учасників завдяки активізації й залученню їхнього потенціалу [1, с. 16];

– міжнародне співробітництво має бути спрямованим на розвиток і покращення підприємництва, ринків праці, добробуту населення, рівня економічного розвитку держави з можливістю її переходу від інертного промислового розвитку до інноваційного, від сировинної економіки до інтелектуальної [9, с. 38];

– в основі міжнародного співробітництва мають бути зв'язки та договірні відносини, побудовані на повазі до міжнародних зобов'язань і норм національних законодавств [10, с. 225];

– міжнародне співробітництво має підтримувати світовий правопорядок на основі укріплення міжнародних зобов'язань та сприяти мирному співіснуванню держав [3, с. 106];

– міжнародне співробітництво з дотриманням принципів взаємної поваги, рівноправності, спільної вигоди зміцнює міжнародну солідарність [5, с. 3].

У теорії міжнародного співробітництва його розуміння варіюється від основи й гаранта безпеки та стабільності (науковий напрям політичного реалізму) до елемента світового політичного й економічного простору, що постійно змінюється (напрямок лібералізму) [6, с. 75].

Отже, міжнародне співробітництво є процесом функціонування системи відносин між представниками різних держав або їх об'єднаннями з метою вирішення спільних проблем та поєднання ресурсів для виконання поставлених завдань розвитку, що виключають будь-яку агресію.

Розвиток міжнародного співробітництва часто спричиняє залежності одних держав від інших – продовольчі (постачання продукції), фінансові (кредити і позики), міграційні (потреби у робочій силі) та ін. Це може бути певним ризиком через виникнення конфліктів, а також унаслідок вимушених обмежень міжнародних контактів, як це було в час пандемії Covid-19. Тоді багато держав почали говорити про деглобалізацію та необхідність відновлення автаркічної моделі принаймні в продовольчій сфері [2].

Разом з тим, очікування деглобалізації внаслідок зростання націоналізму, протекціонізму, територіального розширення, нового етапу геополітичних протистоянь, повномасштабного російського вторгнення в Україну поки є невизначеними, через що фахівці більше говорять не про глобалізацію, а про «урізану глобалізацію» (“truncated globalization”) [13]. Що стосується автаркії, то її антипод «відкрита економіка» є ефективнішою: це доведено вченими емпірично, що відкриті, експорто-орієнтовані економіки в другій половині XX ст. розвивались зі значно вищими темпами, ніж економіки, орієнтовані на внутрішній ринок [8, с. 257].

Інституційні механізми міжнародного співробітництва в туристичній галузі, власне представлені (1) міжнародними організаціями – широкої спеціалізації, профільними, галузевими, суміжних сфер; (2) національними туристичними організаціями і владними інститутами суміжних сфер (культури, економіки, міграції та ін.); (3) посольствами, консульствами, закордонними туристичними представництвами; (4) різними формами діяльності та співробітництва туристичних організацій держав між собою (укладення меморандумів про взаєморозуміння).

Фінансові механізми міжнародного співробітництва в туристичній галузі передбачають погодження (скасування):

- туристичних податків – одноразової чи поденної плати за визначеною ставкою, що може різнитись залежно від місця проживання, часу резервування поїздки, сезону, способу прибуття в державу, окремий регіон чи громаду;

- екологічних (зелених) податків – плати за визначеною ставкою для підвищення обізнаності туристів про проблеми довкілля, фінансування збереження природних об'єктів;

- страхування при міжнародних подорожах – для покриття медичних витрат, втрати багажу, скасування чи затримання авіарейсу, ДТП та ін.;

- оплату членства у міжнародних організаціях, зокрема Європейській туристичній комісії.

Економічні механізми міжнародного співробітництва в туристичній галузі передбачають:

- розвиток міжнародного бізнесу та різні форми його співробітництва – залучення іноземних інвестицій у розвиток туристичної галузі;

- розробку туристичних продуктів у «тематичних сегментах» – для туристів з окремих держав, з якими є спільне історичне минуле (населення яких проживало на території раніше;

- міжнародні конкурси, гранти для туристичного бізнесу;

- міжнародні програми підтримки туристичного бізнесу.

Соціальні механізми міжнародного співробітництва в туристичній галузі тісно пов'язані з економічними. Міжнародні програми, конкурси ставлять за базову перевагу внесок у досягнення цілей сталого розвитку. Також соціальні механізми включають: міжнародний обмін кадрами; академічну мобільність фахівців з туризму (навчання, стажування); міжкультурний обмін; спільні розробки туристичних продуктів з врахуванням потреб цільових сегментів іноземних туристів; відновлення соціокультурного середовища та прав корінних народів.

Таким чином, у практиці міжнародного співробітництва в туристичній галузі добре розробленими є правові і організаційні механізми. Інші механізми мають потенціал нарощування у випадку посилення єдності сучасного світу та збереження спільних інтересів у

розвитку міжнародного туризму. Міжнародне співробітництво через розроблені правові, інституційні, організаційні та інші механізми має значний потенціал впливу на стимулювання розвитку туризму, якщо держава реалізує ефективну діяльність у даному плані. Для цього мають бути створені дієві інститути, які б представляли національні інтереси на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Ключник А. В., Полівода К. І. Роль міжнародного співробітництва в розвитку регіонів України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 4 (36). С. 13–17.
2. Кундєєва Г. О. Інтеграційна модель забезпечення продовольчої безпеки за принципами автаркії. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 4 (1). С. 40–47.
3. Месхія О. Н. Принцип міжнародного співробітництва як основа мирного співіснування держав. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 4. С. 105–110.
4. Ніколаєв К. Д. міжнародне співробітництво та його вплив на політику екологічної безпеки в Україні. *Публічне урядування*. 2023. № 3 (36). С. 60–65. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3\(36\)-7](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3(36)-7)
5. Прокопів М. В. Зміст та вектори міжнародного співробітництва територіальних громад. *Академічні візії*. 2024. № 37. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14185345>
6. Седляр Ю. О., Кравченко Н. В. Міждержавне співробітництво: концептуальні засади дослідження та підходи до класифікації. *S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe*. 2017. Вип. 3. С. 72–76.
7. Степаненко К. В. Принцип міжнародного співробітництва в сучасних міжнародних відносинах. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 602–606. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.93>
8. Тіпанов В. В. Особливість та проблематика відкритості національних економічних систем. *Формування ринкової економіки*. 2013. № 29. С. 255–262.
9. Удовичка Є. А. Міжнародне співробітництво в аерокосмічній сфері. *Науковий огляд*. 2017. № 5 (37). С. 38–47.
10. Яременко О. Ф. Транскордонне співробітництво як напрям сучасної зовнішньоекономічної політики. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. №1. С. 225–231.
11. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations. UN. General Assembly (25th sess.: 1970). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf>
12. International cooperation: UN Environment. URL: <https://globalpact.informea.org/glossary/international-cooperation>
13. Paul T. V. The Specter of Deglobalization. *Current History*. 2023. № 122 (840). P. 3–8. <https://doi.org/10.1525/curh.2023.122.840.3>